

Sygn. akt III CSK 342/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa G. T.
przeciwko P. (...) sp. z o.o. w B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 listopada 2016 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 15 maja 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz
powoda kwotę 1800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód G. T. wystąpił przeciwko pozwanemu P. (...) Spółce z o.o. w B. z powództwami o zapłatę kwoty 229.374,36 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą dla niego

z ustanowienie wokół lotniska pozwanego strefy ograniczonego użytkowania, w której znalazła się również jego nieruchomość. Z analogicznym powództwem dotyczącym innej nieruchomości wystąpiła powódka E. T., jednak w tym zakresie spór został już prawomocnie rozstrzygnięty i nie został objęty postępowaniem kasacyjnym, wobec czego jej roszczenia nie stanowią przedmiotu rozważań Sądu Najwyższego.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia z dnia 9 grudnia 2014 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda G. T. kwotę 114.174,70 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 kwietnia 2011 r., oddalił jego powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu. Sąd ustalił, że powód jest właścicielem nieruchomości o powierzchni 0,1497 ha położonej w M., którą otrzymał w drodze darowizny 15 lipca 2008 r. i na której wznosi budynek na podstawie pozwolenia na budowę z 30 września 2008 r. Nieruchomość znajduje się w strefie A obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska (...), utworzonego uchwałą Sejmiku Województwa X. z 25 maja 2009 r., obowiązującą od 11 lipca 2009 r. W strefie tej obowiązuje szereg zakazów i ograniczeń - niedopuszczalne jest lokalizowanie i budowa nowych obiektów zabudowy mieszkaniowej jedno i wielorodzinnej, zabudowy zagrodowej i zamieszkania zbiorowego, zabudowy mieszkaniowo - usługowej, szpitali, domów opieki społecznej oraz zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży, lokalizacji terenów rekreacyjno - wypoczynkowych poza miastem oraz zmiana funkcji budynków z niemieszkalnych na mieszkalne. W nowoprojektowanych budynkach należy zapewnić izolacyjność ścian zewnętrznych, okien i drzwi w ścianach zewnętrznych, dachów i stropodachów, natomiast w istniejących budynkach należy zastosować zabezpieczenia zapewniające właściwy klimat akustyczny w pomieszczeniach - zgodnie z ustawą z 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane i przepisami wykonawczymi. Budynek na działce powoda jest w stanie surowym otwartym, z dachem, ale bez okien. Prace budowlane wstrzymano z przyczyn finansowych, a powód nie podjął działań zmierzających do dostosowania budynku do nowych wymagań technicznych. Rozwiązania zastosowane w pierwotnych projektach budowlanych nie zapewniają właściwego klimatu akustycznego w pomieszczeniach. Wprowadzenie rozwiązań zamiennych wymaga przygotowania wielobranżowego projektu budowlanego zamiennego, obejmującego

opracowania w zakresie architektury, instalacji sanitarnych, instalacji elektrycznych, akustyki i innych, w zależności od przyjętych rozwiązań oraz uzyskania decyzji o zmianie pozwolenia na budowę, co łączy się z niezbędnymi kosztami wynoszącymi łącznie (prace projektowe, zmiana pozwolenia na budowę i roboty budowlane) 67.684,91 zł netto i 74.974,70 zł brutto. Utrata wartości nieruchomości spowodowana wprowadzeniem obszaru ograniczonego użytkowania wyniosła 39.200 zł. Ze względu na położenie niedaleko zachodniego krańca pasa startowego oddziaływanie akustyczne lotniska, przy założeniu spełnienia warunków normatywnych, sięga 66,3 dB w porze dziennej i 67,7 dB w porze nocnej. Powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 147.800 zł pismem doręczonym najpóźniej 21 grudnia 2009 r. Sąd Okręgowy uwzględnił jego powództwo do kwoty 114.174,70 zł na podstawie art. 129 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (jedn. tekst Dz. U. z 2016 r., poz. 672 - dalej „p.o.ś.”), przyznającego roszczenie odszkodowawcze w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości, przy czym szkoda obejmuje również zmniejszenie wartości nieruchomości, a w razie określenia na obszarze ograniczonego użytkowania wymagań technicznych dotyczących budynków, szkodą są także koszty poniesione w celu wypełnienia tych wymagań przez istniejące budynki, nawet w przypadku braku obowiązku podjęcia działań w tym zakresie (art. 136 ust. 3 p.o.ś.). Sąd zaznaczył, że obowiązek naprawienia szkody powstał z chwilą jej wyrządzenia i nie jest uzależniony od tego, czy poszkodowany dokonał naprawy rzeczy i czy w ogóle zamierza ją naprawić. Natomiast roszczenie o odszkodowanie za obniżenie wartości nieruchomości z uwagi na to, że po ustanowieniu obszaru ograniczonego użytkowania właściciel nieruchomości nie może żądać zaniechania immisji (hałasu) i musi je znosić, Sąd uznał za nieuzasadnione, ponieważ źródłem szkody powodów jest treść uchwały ustanawiającej obszar ograniczonego użytkowania, natomiast ich sytuacja związana z bliskością lotniska nie uległa zmianie. Zasądzone na rzecz powoda odszkodowanie objęło wydatki zapewniające właściwy klimat akustyczny w budynku (74.974,70 zł) i zmniejszenie wartości nieruchomości (39.200 zł) z ustawowymi odsetkami od 11 kwietnia 2011 r. Zasądzając odsetki Sąd Okręgowy wyjaśnił, że podstawą rozstrzygnięcia jest art. 481 § 1 k.c. i § 2 zd. pierwsze k.c. Uznał, że roszczenie odszkodowawcze powoda należy do roszczeń

bezterminowych, których termin spełnienia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, lecz wymaga uprzedniego wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia. Świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania (art. 455 k.c.). Pozwany otrzymał wezwanie najpóźniej 21 grudnia 2009 r., jednak powód ograniczył żądanie odsetkowe do okresu od wniesienia pozwu i za ten okres opóźnienia Sąd Okręgowy zasądził na jego rzecz odsetki.

Po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny w K. apelację tę oddalił. Po przeprowadzeniu uzupełniającego postępowania dowodowego uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego dotyczące koniecznych prac adaptacyjnych i zakresu utraty wartości nieruchomości powoda. Podzielił też argumentację prawną tego Sądu, w szczególności stanowisko, że art. 129 ust. 2 p.o.ś. uprawnia właściciela nieruchomości usytuowanej w granicach obszaru ograniczonego użytkowania do żądania odszkodowania za poniesioną szkodę, która obejmuje zmniejszenie wartości nieruchomości oraz koszty poniesione w celu wypełnienia przez istniejące budynki wymagań technicznych określonych dla tego obszaru, nawet w przypadku braku obowiązku podjęcia działań w tym zakresie. Wyjaśnił, że wątpliwości jakie może budzić wykładnia językowa art. 136 ust. 3 p.o.ś, zostały rozstrzygnięte w drodze wykładni sądowej na rzecz stanowiska, iż obowiązek naprawienia szkody przez wypłatę odpowiedniej sumy pieniężnej powstaje z chwilą wyrządzenia szkody i nie jest uzależniony od tego czy poszkodowany dokonał naprawy rzeczy i czy w ogóle zamierza ją naprawić. Odnosząc się do zarzutu nieprawidłowego naliczenia odsetek Sąd uznał, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego respektuje zasadę, iż dłużnik odpowiedzialny za wyrównanie szkody pozostaje w opóźnieniu od wezwania go przez poszkodowanego o spełnienie świadczenia (art. 455 k.c.), która dotyczy także odszkodowań dochodzonych w oparciu o przepisy art. 129 ust. 2 oraz art. 136 ust. 3 p.o.ś. Wyrażany w orzecnictwie pogląd, że prawidłowe zastosowanie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. oraz art. 362 § 2 k.c. wymaga uwzględnienia okoliczności danej sprawy Sąd Okręgowy także zaaprobował, jednak wskazując że ciężar dowodu okoliczności wskazujących na potrzebę odstąpienia od ogólnej reguły z art. 481 § 1 k.c. ciąży na zainteresowanym

liczeniem odsetek od terminu późniejszego niż data wezwania do zapłaty. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w rozpoznawanej sprawie pozwana nie wykazała takich okoliczności jak np. szczególny wzrost cen nieruchomości, czy też materiałów i usług budowlanych, na przestrzeni od daty wymagalności roszczenia, ustalonej zgodnie z art. 455 k.c., a datą wyrokowania w niniejszej sprawie.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w części oddalającej jego apelację od rozstrzygnięcia o odsetkach od kwoty 114 681,70 zł za okres od 11 kwietnia 2011 r. do 9 grudnia 2014 r. Oparł ją wyłącznie na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) przez błędne zastosowanie art. 481 § 1 k.c., w zw. z art. 455 k.c., w zw. z art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c., a nadto w związku z art. 129 ust. 2 i 4 oraz art. 136 ust. 1 i 3 p.o.ś. We wnioskach wystąpiło uchylenie zaskarżonego wyroku w części objętej zaskarżeniem i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego Sądowi Apelacyjnemu w K., ewentualnie o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w K. i oddalenie powództwa w części objętej zaskarżeniem oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu wedle norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Charakter prawny i cele, jakie realizują odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego były wielokrotnie omawiane w piśmiennictwie i orzecznictwie sądowym. Dominuje pogląd, oparty na analizie treści art. 359 § 1 w zw. z art. 481, że jest to forma zryczałtowanego odszkodowania, stanowiąca minimalną rekompensatę szkody, jaką powoduje pozbawienia wierzyciela możliwości czerpania korzyści z należnego mu świadczenia pieniężnego na skutek niedotrzymania przez dłużnika terminu jego spełnienia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2004 r., II CSK 352/02, nie publ.; z dnia 9 maja 2008 r., III CSK 17/08, nie publ. oraz z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 524/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 106, z dnia 7 lipca 2011 r., II CSK 635/10, nie publ.

czy z dnia 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13, nie publ.). Rozmiar odszkodowania odsetkowego wyznacza wielkość niespłaconego długu pieniężnego i czas, jaki upływa pomiędzy dniem powstania po stronie dłużnika obowiązku zapłaty tego długu (stanu wymagalności długu) a terminem jego rzeczywistej zapłaty. Termin zapłaty określa art. 455 k.c. - jest nim termin oznaczony (w czynności prawnej lub przepisie prawa) albo wynikający z właściwości zobowiązania, a gdy te przesłanki nie zachodzą - świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Świadczenie odsetkowe jest wprawdzie pomocnicze względem zobowiązania pieniężnego, ponieważ jego zadaniem jest wynagrodzenie wierzycielowi jego szkody związanej z pozbawieniem go dostępu do należnych mu pieniędzy bez konieczności udowadniania czy i jakie z tego tytułu poniósł straty, a także skłonienie dłużnika do jak najszybszego spełnienia świadczenia, (por. np. powołany już wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13), ponieważ przysługują wierzycielowi niezależnie od tego, czy dłużnik ponosi winę za uchybienie terminu płatności. W orzecznictwie zwraca się uwagę, że roszczenie o odsetki za opóźnienie jest oparte na podstawie faktycznej i prawnej odrębnej od podstawy należności głównej dlatego odsetki za opóźnienie z powodu nieterminowej zapłaty świadczenia głównego bezpośrednio nie wpływają na ekwiwalentność świadczeń, ponieważ nie powiększają wartości należności głównej i - co do zasady - jej nie waloryzują (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2003 r., IV CKN 372/01, nie publ.).

Dodatkowa funkcja waloryzacyjna przydana została odsetkom jedynie w okresie bardzo wysokiej inflacji (np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1998 r., III CZP 72/97, OSNC 1998/9/133 czy z dnia 8 lipca 1993 r., III CZP 80/93, OSPiKA 1994/3/50) i wówczas wykształciła się wyraźna linia orzecznicza wskazująca na niedopuszczalność podwójnego waloryzowania świadczenia w wypadku należności o charakterze odszkodowawczym, co do których obowiązywała wyrażona w art. 363 § 2 k.c. zasada obliczania wysokości odszkodowania pieniężnego według cen z daty jego ustalenia. Nawet jednak odnosząc się do okresu lawinowej inflacji Sąd Najwyższy zastrzegał, że zasądzenie odszkodowania według cen z chwili wyrokowania, nie wyłącza innych rozwiązań (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, OSNC

2000/9/158). Funkcja waloryzacyjna odsetek ustawowych ustala z chwilą stabilizacji zjawisk inflacyjnym, a nawet występowaniem w pewnych okresach deflacji i odsetkom przywrócono rolę odszkodowawczą – dyscyplinującą, wyrażającą się w założeniu, że nieterminowa zapłata odszkodowania pozbawia dłużnika należnego świadczenia i płynących z dysponowania nim korzyści i uszczerbek ten powinien zostać wyrównany przez zapłatę odsetek za opóźnienie (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2000 r., V CKN 1114/00, nie publ.).

W orzecznictwie zwraca się uwagę także na to, że konstrukcja roszczenia odsetkowego za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego jest oparta na założeniu, że w chwili powstania obowiązku świadczenia dłużnik wiedział nie tylko o obowiązku świadczenia na rzecz wierzyciela, ale także znał wysokość świadczenia, które ma spełnić (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2010 r., III CSK 308/09, nie publ.). Problem ten pojawia się szczególnie na tle świadczeń, których wysokość jest w pewnym stopniu ocenna (np. zadośćuczynień przyznawanych na podstawie art. 445 § 1 k.c.) i wymaga dostępu do informacji o okolicznościach wpływających na rozmiar należnego świadczenia. Przyjmuje się, że w wypadku, kiedy fakt doznania krzywdy oraz jej rozmiar są ewidentne i umożliwiają oszacowanie typowego w takich wypadkach świadczenia kompensacyjnego, odsetki ustawowe powinny być naliczane od dnia wezwania dłużnika do zapłaty takiego zadośćuczynienia, jakie było wówczas uzasadnione okolicznościami konkretnego przypadku. Także bowiem w wypadku zadośćuczynienia wyrok zasądzający nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaracyjny (por. wyrok z dnia 24 lipca 2014 r., II CSK 595/13 i cytowane w nim orzecznictwo). Ten kierunek wykładni uznać należy za racjonalny i uwzględniający także interes dłużnika, który powinien mieć zapewnioną możliwość zweryfikowania zasadności kierowanych do niego żądań.

Ostatecznie stwierdzić więc należy, że w wypadku, kiedy przedmiotem sporu jest świadczenie pieniężne należne wierzycielowi, w tym także świadczenie odszkodowawcze dochodzone na podstawie art. 129 ust. 2 i 4 oraz art. 136 ust. 1 i 3 p.o.ś., zasadą pozostaje, jak słusznie uznały Sady obu instancji, że termin płatności świadczenia - w zakresie kwot w nim żądanych i uznanych ostatecznie za uzasadnione - wyznacza wezwanie dłużnika do zapłaty. Wierzyciel nie ma

obowiązku wykazywania szkody poniesionej w wyniku nieterminowej zapłaty, ani udowadniania, że w chwili otrzymania wezwania dłużnik dysponował wiedzą niezbędną do oszacowania wielkości roszczenia. To na dłużniku ciąży obowiązek dowodzenia, że w tym wypadku występują szczególne okoliczności podważające powstanie stanu wymagalności roszczenia w chwili wezwania do zapłaty. W niniejszej sprawie pozwany tego rodzaju okoliczności nie wykazał. Charakter roszczenia powoda i powszechność analogicznych roszczeń innych osób, których nieruchomości położone były w tej samej strefie obszaru ograniczonego użytkowania, w połączeniu z już wcześniej rozpatrywanymi przez sądy powództwami dotyczącymi tożsamyh roszczeń związanych z utworzeniem obszarów ograniczonego użytkowania wokół innych polskich lotnisk, umożliwiło pozwanemu oszacowanie z dość dużą dokładnością wielkości wchodzącego w grę odszkodowania.

W konsekwencji zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej okazały się nieuzasadnione, a sama skarga podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1, art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

jw

r.g.